

ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΚΑΙ
ΑΝΤΙΝΟΜΙΕΣ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

&

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ

- Ο σύγχρονος άνθρωπος βιώνει τη σύγχυση που δημιουργεί το τεχνολογικό περιβάλλον
- Την παρανοϊκή χρήση της τεχνολογίας και τις παραφρονητικές αποκλίσεις της
- Τις ανισότητες που δημιούργησε η ΔΒΜ, ενώ σχεδιάστηκε για να τις μειώσει
- Βιώνει τη κοινωνική δικτύωση των απομονωμένων, ενώ παράλληλα εκπλήσσεται στην αύξηση της κοινωνικής απομόνωσης των δικτυωμένων
- **Ερώτημα:**
- Η τεχνολογία έχει διευκολύνει ή αντίθετα έχει δυσκολέψει τις ειλικρινείς και ουσιαστικές ανθρώπινες σχέσεις;

Ο σκοπός της Παιδείας σήμερα:

- Είναι η επαγγελματική κατάρτιση
- Η κάλυψη των αναγκών της αγοράς
- Η εκπαίδευση του ανθρώπου ως Δια Βίου Εργαζόμενου
- Η κάλυψη των αναγκών για προσωπική ολοκλήρωση, αυτονομία και κοινωνική εγρήγορση του ανθρώπου – πολίτη
- Η επίτευξη του σκοπού της ζωής του ανθρώπου
- Η επίτευξη της ευδαιμονίας;
- Αν ο σκοπός είναι η επίτευξη της ευδαιμονίας (κατά τον Αριστοτέλη), τότε αρκούν κάποια τεχνολογικά επιτεύγματα όσο προηγμένα κι αν είναι;
- Ο σύγχρονος άνθρωπος χρειάζεται μια φιλοσοφία και μια στάση ζωής που να ικανοποιεί τις πραγματικές του ανάγκες

Ο σύγχρονος άνθρωπος χρειάζεται μια φιλοσοφία ζωής που:

- Να σέβεται την αυτονομία, την ατομική συνείδηση και την ατομικότητά του
- Να μεγιστοποιεί την κριτική του ικανότητα
- Να μπορεί να υιοθετηθεί ως στάση ζωής που θα τον οδηγεί στην ευδαιμονία. Σε μια πλήρη, ευτυχισμένη, ολοκληρωμένη ζωή που θα αξίζει κανείς να ζει για τον ίδιο και τους γύρω του

Αριστοτελική φρόνηση

- Είναι μια διαδικασία, αλλά όχι η μία και μόνη οδός
- Είναι η πρακτική φύσεως και όχι απλώς θεωρητική
- Είναι η αρετή του πρακτικού συλλογισμού
- Είναι απλή και εύκολα κατανοητή
- Έχει τέσσερα βήματα: **Βούλευσις - κρίσις - προαίρεσις - πράξις**
- Μπορεί να διδαχθεί
- Μπορεί να εφαρμοστεί ανεξαρτήτως τόπου, χρόνου και συνθηκών
- Μπορεί να αναχθεί στις συγκεκριμένες συνθήκες που αφορούν τη δική μας προσωπική περίπτωση
- Σέβεται την αυτονομία και την ατομική μας συνείδηση

Πρώτο βήμα: η «βούλευσις»

- Ανασκόπηση όλων των οδών που θα μπορούσαν να κάνουν δυνατή την πραγματοποίηση των σκοπών του ατόμου
- Ανάλυση όλων των εναλλακτικών πράξεων, σύγκριση και αξιολόγησή τους Η βούλευσις:
- Πάντα αφορά κάποιο σκοπό που είναι επιτεύξιμος
- Αφορά συγκεκριμένη περίσταση και συγκεκριμένες συνθήκες (MacIntyre, 1996)

Δεύτερο βήμα: η «κρίσις»

- Το άτομο φτάνει στην αναγνώριση ότι μια συγκεκριμένη εναλλακτική λύση που έχει ελέγξει κατά τη βούλευση βαραίνει περισσότερο συγκρινόμενη με τις άλλες
- Ο Αριστοτέλης αναγνωρίζει ότι ο άνθρωπος έχει:
- Διορατικότητα
- Αντίληψη
- Φαντασία και
- Ικανότητα για λογικούς συλλογισμούς (Καραβάκου, 2009)

Τρίτο βήμα: η «προαίρεσις»

- Συνδυάζει την αναγνώριση με τη πρόθεση, δηλαδή το νοητικό με το επιθυμητικό, τη γνώση με την επιθυμία, τη λογική με το συναίσθημα
- Συνδυάζει αυτό που γνωρίζει ότι πρέπει να γίνει στη συγκεκριμένη περίπτωση με αυτό που βαθιά επιθυμεί να γίνει
- Λαμβάνει την απόφαση για αυτό που θα γίνει
- Το συναίσθημα και οι επιθυμίες που θα πρέπει τελικά να υπακούσουν σε αυτό που υπαγορεύει η λογική
- Η πράξη υποκινείται από το συναίσθημα
- Χωρίς επιθυμία δεν υπάρχει κίνητρο για κίνηση και πράξη

Τέταρτο βήμα: «η πράξις»

- Πράττει αυτό που αποφάσισε κατά το προηγούμενο βήμα
- Η πλήρης εφαρμογή της Αριστοτελικής φρόνησης στη καθημερινή ζωή απαιτεί:
- Ψυχική δύναμη
- Ισχυρή δέσμευση
- Ἢθος
- Ακεραιότητα και χαρακτήρα Συμβάλλει στα παραπάνω η ΔΒΜ

Φρόνηση: Χαρακτηριστικό των ενηλίκων

- Ενδιαφέρονται για μια πλήρης, ολοκληρωμένη και γεμάτη ζωή
- Δεν υπάρχει καιρός για χάσιμο
- Ζητούν εφαρμόσιμες μεθόδους με άμεσα αποτελέσματα
- Βρίσκονται στη κατάλληλη ηλικία (επιδιώκουν ότι έχει πραγματική αξία και όχι εφήμερα αγαθά)
- Μπορούν να χρησιμοποιούν τη δική τους προσωπική εμπειρία για να καταλάβουν πως λειτουργεί η φρόνηση
- Ηγούνται ήδη κοινωνικών ομάδων (οικογένειας, εργασίας, πολιτικής και ενδιαφέρονται για την ευτυχία τους)
- Επιζητούν το σκοπό της ζωής- την αληθινή ευτυχία

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

- Οι σύγχρονοι άνθρωποι αντιμετωπίζουν πολλές προκλήσεις στην προσωπική, επαγγελματική και κοινωνική ζωή
- Η υιοθέτηση μιας φιλοσοφίας ως στάσης ζωής θα βοηθήσει στην επιλογή κρίσιμων αποφάσεων
- Ο καθένας μπορεί να βρει τον τρόπο που η φρόνηση τον εκφράζει σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση, λαμβάνοντας υπόψη όλες τις λεπτομέρειες που τον αφορούν (Adler, 1998)
- Ο καθένας μας είναι ελεύθερος να επιλέξει αν θέλει την ευδαίμονα ζωή
- Κανένας όμως δεν μπορεί να επιθυμεί την ευδαίμονα ζωή για κάποιον άλλο και να του την επιβάλλει αξίες

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

- Μπορεί όμως να άρει τις δυσκολίες για την επιθυμήσει και να δημιουργήσει
- τις κατάλληλες συνθήκες ώστε να την επιδιώξει ο ίδιος (Ο 'Toole, 2006)
- Ειδικά αυτός που είναι αριστοτελικός, ηγείται της στενής ή της ευρύτερης κοινωνικής ομάδας στην οποία ανήκει και την ευτυχία που μπορεί να επηρεάσει
- Ο Αριστοτέλης δεν ξεχώριζε την ευδαιμονία του πολίτη από την ευδαιμονία της Πολιτείας
- Στη Διακήρυξη της Ανεξαρτησίας της Αμερικής αναφέρεται: «Η επιδίωξη της ευδαιμονίας δεν είναι προνόμιο, αλλά δικαίωμα όλων των πολιτών»
- Στην τυπική, μη τυπική και άτυπη μάθηση χρειάζεται μία στροφή στις ανθρωπιστικές αξίες

Εκπαίδευση και Ηθική

- Ο όρος παιδεία μπορεί να οριοθετηθεί με τη χρήση του γνωσιολογικού και αξιολογικού κριτηρίου. Τα κριτήρια αυτά συνιστούν και τα ελάχιστα όρια που είναι απαραίτητα για την καταγραφή της ταυτότητάς της
- Το γνωσιολογικό
- Το αξιολογικό

Εκπαίδευση και Ηθική

- Το **γνωσιολογικό** αποκαλύπτει ότι η πολυσημία της παιδείας και ο βασικός χαρακτηρισμός της ως γενικής και εκλεπτυσμένης μόρφωσης, μπορεί αφ' ενός να περιοριστεί και αφ' εταίρου να εντοπιστεί, κατά κύριο λόγο, σε ένα θεμελιακό χαρακτηριστικό της που είναι η ύπαρξη της γνώσης.
- Παιδεία χωρίς συγκεκριμένη γνώση και μάλιστα γνώση επιστημονική δεν μπορεί να υπάρξει. Η γνώση είναι εγγενής φύση της παιδείας
- Το **αξιολογικό** ορίζεται από δύο παραμέτρους:
 - Οι γνώσεις που κατέχουμε πρέπει να έχουν μια ωφελιμιστική αξία που προκύπτει από την εφαρμογή τους και κυρίως μια αυταξία που παραπέμπει στην επιστημονική τους τεκμηρίωση
 - Οι γνώσεις, πρωτίστως όμως, πρέπει να συνυφαίνονται με την κατάκτηση ορισμένων αξιών και αναμπίβολα με την ανάπτυξη της ηθικής στάσης ως θεμελιώδους συμπεριφοράς του ατόμου

Εκπαίδευση και Ηθική

Έτσι:

Το αξιολογικό κριτήριο δεν παραπέμπει μόνο στην κατάκτηση των γνώσεων ως αυτοσκοπού, αλλά κυρίως στην ανάπτυξη των αξιών και στη διαμόρφωση ενός ηθικού πλαισίου μέσα στο οποίο πρέπει να λειτουργούν οι γνώσεις

- Ποιο είναι όμως το περιεχόμενο της ηθικής;

Η ηθική θα μπορούσαμε να πούμε ότι μελετά τα φαινόμενα της ανθρώπινης στάσης και ανθρώπινης πράξης καθώς και τις αξίες που ανιχνεύονται μέσα σ' αυτές ή που τις καθοδηγούν

Ακόμα ότι η ηθική είναι η επίτευξη του καλού μέσα από τη διαμόρφωση μιας ανάλογης συμπεριφοράς των ατόμων που συντείνει στην προώθηση αυτού του γενικόλογου στόχου

Εκπαίδευση και Ηθική

Γεννάται όμως το ερώτημα:

ποια είναι η φύση και το βάθος του καλού και με **ποια μέσα και με ποια μέθοδο** ερευνούμε την κρίση των ηθικών προτύπων και των ηθικών αρχών στις οποίες αναφέρεται;

Για να απαντήσουμε στο ερώτημα είναι απαραίτητο να διερευνούμε τα ηθικά φαινόμενα και τους ηθικούς κανόνες, καθώς και το περιεχόμενο των ηθικών εννοιών, ενώ παράλληλα να ελέγχουμε τη λογική διάρθρωση των ηθικών προτάσεων

Εκπαίδευση και Ηθική

Παίρνοντας ως παράδειγμα ορισμένες ηθικές προτάσεις θα δούμε και θα κατανοήσουμε το περιεχόμενο και τις επιδιώξεις της ηθικής

«'Ορθώς ζην»

Αν αυτή είναι η ηθική επιδίωξη του ανθρώπου, τότε μπορεί να έχει θέση εδώ το σωκρατικό κριτήριο για το αγαθό, με την έννοια ότι η ηθική συνδέεται με την ευτυχία και αυτή με το ενδιαφέρον για τη ψυχή και τη φρόνηση ως γνώση του καλού και αντίστοιχη συμμόρφωση

Η αριστοτελική έξις, επίσης, είναι αποτέλεσμα των ηθικών αρετών και αποβλέπει

στη σωστή συμπεριφορά και στην ταύτιση των ατομικών και πολιτικών αρετών στην ιδανική πολιτεία

Εκπαίδευση και Ηθική

Ακολουθώντας την αριστοτελική προέκταση στον Μεσαίωνα, τότε βλέπουμε ότι στο **Θωμά τον Ακινάτη** προβάλλεται ο διανοητικός παράγοντας ως απαραίτητος για την αναγνώριση των ηθικών κανόνων, οι οποίοι ενυπάρχουν στην εγκόσμια θείκη τάξη, αφού το θείο δίκαιο δεν ακυρώνει το ανθρώπινο που απορρέει από το Λόγο.

Στην αγγλοσαξονική εκδοχή η ηθική συνδέεται με το καλό και το κακό ως ευχάριστο και δυσάρεστο και οι ηθικοί κανόνες μπορούν να γίνουν αντιληπτοί μέσω της λογικής

Υιοθετώντας την άποψη περί λογικής, μπορούμε να πούμε ότι απαιτείται η λειτουργία μιας γνωστικής διαδικασίας για τη διάκριση των ηθικών προτάσεων και την επιλογή της ορθής δράσης

Εκπαίδευση και Ηθική

Ο **Hume** προβάλλει τη **λογική** ως το μέσο που επιβεβαιώνει και όχι που ρυθμίζει την επιδοκιμασία του καλού και του κακού

Ο **Kant** υποστηρίζει ότι το **καθήκον** και το **κίνητρο** συνιστούν τα δύο στοιχεία της ηθικής μέσα από τις κατηγορικές προσταγές παγκοσμίου κύρους

Επιβεβαιωτική της καντιανής οπτικής είναι η **χεγκελιανή** αντίληψη του καθήκοντος

Ο **Αριστοτέλης** είναι ο πρώτος που ασχολήθηκε συστηματικά με το ηθικό πρόβλημα, είναι ο ιδρυτής της Ηθικής ως φιλοσοφικής επιστήμης

Η ηθική του Αριστοτέλη είναι μια ορθολογιστική ηθική και πηγή της ηθικής είναι ο ορθός λόγος.

Αυτός ανακαλύπτει και προσδιορίζει το ηθικά πρέπον.

Στην εκτίμηση του ηθικού δεν έχει θέση το συναίσθημα, η συνείδηση ή κάποιος θεϊκός νόμος

Ο Αριστοτέλης θεμελιώνει την ηθική πάνω στην ανθρωπολογία του.

Στα Ηθικά Νικομάχεια παρατηρεί ότι η ψυχή του ανθρώπου χωρίζεται στον **λόγον και στο άλογο μέρος**

Το **άλογο μέρος** περιλαμβάνει τις βιολογικές λειτουργίες, τις επιθυμίες και τα συναισθήματα, τα πάθη. Τα πάθη αυτά μπορούν να μετέχουν ως ένα βαθμό στον λόγο, είναι δεκτικά διαμόρφωσης από τον λόγο (Πείθεται πως υπό λόγου το άλογον, 'Ηθικά Νικομάχεια 1102-1103)

Ο **λόγος** δεν τείνει να υποτάξει ή να εξαφανίσει το «άλογον», αλλά να το εξορθολογίσει, να επιβάλει σ' αυτό κάποιο μέτρο. Οι ορμές και οι επιθυμίες πρέπει να χαλιναγωγούνται, να μη βγαίνουν από ορισμένα όρια. Ουσία των ηθικών πράξεων και των «ηθικών αρετών» είναι η μεσότητα. Η έλλειψη και η υπερβολή αποτελούν κακίες και πρέπει να αποφεύγονται

Αριστοτελική ηθική

- Ο Αριστοτέλης βρίσκει την ιδέα της μεσότητας σ' όλες τις κοινωνικά αποδεκτές αρετές. Η κοινωνική συνείδηση έφτιαξε τις αρετές με τη συναίσθηση ότι αυτές αποτελούν μεσότητα και χαρακτήρισε κακίες όλες τις καταστάσεις που βγαίνουν

- Μια τυπολογία ηθικού χαρακτήρα που πρότειναν οι Peck & Havighurst (Peck, et al., 1960) περιλαμβάνει πέντε τύπους:

τον ανήθικο, το συμφεροντολόγο, το συμμορφούμενο, τον άλογο-ευσυνείδητο και τον έλλογο-αλτρουιστή

- Η έννοια της ηθικής, από την άλλη, εμπεριέχει τη συμμόρφωση με τις επικρατούσες ηθικές και κοινωνικές νόρμες, στο συγκεκριμένο τόπο και χρόνο
- Ο ηθικός χαρακτήρας, αν και σχετίζεται με την ηθική, δεν προϋποθέτει αναγκαστικά την εφαρμογή της συμμόρφωσης. Πρόκειται για μια πιο δυναμική και περιεκτική εννοιολογική κατασκευή, όπου οι παράγοντες της βούλησης και της προσωπικής εμπλοκής κατά την επιδίωξη των στόχων παίζουν πολύ σημαντικό ρόλο

Στη σύγχρονη εποχή

η εφαρμογή της ηθικής εκπαίδευσης ήταν συχνά ένα αμφιλεγόμενο ζήτημα

- Στο ένα άκρο της συζήτησης, ο Kohlberg (1984) υποστηρίζει ότι η διδασκαλία συγκεκριμένων ηθικών αξιών είναι ασυμβίβαστη με το ρόλο του δασκάλου ως
- εκπαιδευτή για την ηθική
- Αυτό που πρέπει να κάνει ο δάσκαλος είναι να διδάξει τους τρόπους με τους οποίους μπορεί κανείς να σκέφτεται (και να πράττει) με βάση ηθικές αξίες, χωρίς όμως να διδάξει τις ίδιες τις ηθικές αξίες
- Η κριτική που ασκήθηκε στην άποψη του αφορούσε, μεταξύ άλλων, στη δυνατότητα άσκησης ενός ηθικού τρόπου σκέψης, χωρίς τη διδασκαλία συγκεκριμένων αρχών και αξιών
- Αργότερα ο ίδιος ο Kohlberg αναθεώρησε αυτό το επιχείρημα που, ωστόσο, το διατήρησαν πολλοί από τους συνεχιστές του.

Στη σύγχρονη εποχή

- Αντίθετη άποψη πρεσβεύουν ο Lickona (1993) και ο Banks (Banks & Banks, 1995) που είναι από τους θερμότερους υποστηρικτές της ηθικής εκπαίδευσης
- Ο Lickona υποστηρίζει ότι η σχολική εκπαίδευση μπορεί να συμβάλλει στην καλλιέργεια του ηθικού χαρακτήρα στα παιδιά και, μάλιστα, αυτό θα πρέπει να
- αποτελεί βασική προτεραιότητα για το σχολείο. Τούτο μπορεί να συμβεί, όταν το σχολείο προβάλλει με συνεπή τρόπο θετικά μοντέλα ηθικής συμπεριφοράς και ηγεσίας και διδάσκει δημοκρατικές αξίες και ιδανικά (π.χ. υπευθυνότητα, σεβασμό, ανεκτικότητα, συνεργασία, αυτοπειθαρχία, συμπόνια, εντιμότητα)

Στη σύγχρονη εποχή

- Ο Banks θεωρεί αναγκαία την **πολυπολιτισμική εκπαίδευση** με στόχο τη μείωση των προκαταλήψεων. Μέσα από αυτή θα βοηθηθούν οι μαθητές να αναπτύξουν
- τις γνώσεις, στάσεις και δεξιότητες που απαιτούνται για να λειτουργήσουν αρμονικά στις σημερινές πολύμορφες κοινωνίες
- Οι **Noblit & Dempsey (1996)** θεωρούν αναγκαίο να διδάσκονται τα παιδιά ότι η **πολιτιστική και ηθική ιστορία** προορίζεται τόσο για να διατηρείται όσο και για να αλλάζει. Συνεπώς, πρέπει στο σχολείο να δημιουργούνται κατάλληλες ηθικές καταστάσεις, ώστε τα παιδιά να συμμετέχουν ενεργά είτε στη διατήρηση είτε
- στην αλλαγή των πεποιθήσεων και των κοινωνικών πρακτικών

Στη σύγχρονη εποχή

Φαίνεται ότι ανάμεσα στους ψυχολόγους και τους παιδαγωγούς που ασχολούνται με την ηθική υπάρχει μια γενική συναίνεση ως προς την ανάγκη να διδάσκονται ηθικές αξίες και να καλλιεργείται η ηθική σκέψη στα παιδιά. Ωστόσο, δεν υπάρχει συχνά συμφωνία ως προς το ποιες ηθικές αξίες και με ποιον τρόπο θα πρέπει να διδάσκονται.